"L'ensenyament en català ha millorat moltíssim, però també s'ha perdut una mica l'essència del tortosí"

ENTREVISTA Joan Beltran

TORTOSA *Marina Pallàs*

Pregunta: Enguany ha rebut la Creu de Sant Jordi. És un reconeixement molt distingit.

Resposta: A nivell civil és el guardó pràcticament més important que pot rebre una persona. És un honor. A nivell acadèmic, fa poc em van fer membre de l'Institut d'Estudis Catalans a la secció filològica i això és també un honor.

P: Va començar sent professor de reciclatge de català per a mestres.

R: Vaig començar a estudiar l'any 1972 per casualitat. Havia fet un intent amb motiu del centenari de Fabra cap al 69, però tenia molta faena i ho vaig deixar córrer. Llavors es va donar el cas que va vindre un home al banc (jo, les garrofes sempre me les he guanyat a la banca) que volia aprendre català. I com havia d'ensenyar català si jo no en sabia? Vaig anar a les classes de Manuel Martínez i Solà, que era un apòstol de la llengua. Em vaig anar engrescant. Vaig obtindre el professorat per correspondència (abans es feia així per facilitar-ho a la gent), però una cosa és saber les quatre regles ortogràfiques i una altra, ensenyar. La degana dels professors de català d'aquí, Neus Arasa, em va demanar fer classes juntament amb Iosep Panisello i Exuperi Martó. I com va haver bona resposta per part dels mestres, vam ampliar amb Manel Ollé i Toni Nolla, i de les cultures, se'n va fer càrrec Manuel Pérez Bonfill. Era un equip de luxe.

P: Absolutament. Passem a parlar de les seues obres. Avui en dia continuen tenint igual de vigència o la llengua s'actualitza?

R: La llengua s'actualitza. Sempre hi ha un seguiment, però. Des de l'obra de Fabra hi ha hagut una sèrie d'autors que han evolucionat, com Sanchis Guarner al País Valencià o Francesc de Borja Moll a les Illes... I aquí, a les nostres comarques, tenim un model de llengua que s'assembla més al valencià que al català de Barcelona, i no hi havia res, diríem. Al poc de fer el reciclatge em vaig adonar que els alumnes em feien una sèrie de preguntes que no podia respondre i vaig iniciar un treball de recerca, i d'aquí va sortir el primer llibret: *L'estàndard occidental*. Després està la gramàtica *Cruïlla* i el llibre d'exercicis i eines, juntament amb Josep Panisello. Ens reuníem a casa ja jubilats els dos. Ell no tenia màquina d'escriure i vam anar fent. Jo em vaig preocupar més de la gramàtica i ell, del llibre d'exercicis. Era un pedagog nat.

P: Ara està treballant en un llibre?

R: No. Com que em van nomenar membre de l'Institut m'estic ficant al dia.

P: I què farà vostè?

R: Jo estic a disposició del que la secció filològica em demane. I ara estan treballant en un diccionari. Quan arribe el moment em demanaran col·laboració.

P: Un dubte. És correcte dir que parlem tortosí?

R: Sí, clar, però el que no podem dir mai és dialecte ebrenc. Està molt mal dit. Ebrenc és només un gentilici. El tortosí s'estén pel nord del País Valencià i allò ja no són les Terres de l'Ebre. Els dialectes normalment es fan per termes geogràfics. Es diu tortosí de la mateixa forma que es diu barceloní o mallorquí. Agafen la ciutat coneguda generalment des de fora. Ebrenc s'integrarà al diccionari en línia, però com a gentilici.

P: Cometem més errades quotidianament?

R: El llenguatge de Tortosa, especialment el de la gent jove, ha millorat moltíssim. L'ensenyament en català ha millorat moltíssim, però també s'ha perdut una mica l'essència del tortosí. Els llibres estan fets a Barcelona i primen els parlars d'allà. Però a nivell de castellanismes s'ha eliminat molta cosa, excepte alguns detalls a polir com el *'pos'* o l'*'hasta'*, però també a Girona o a Barcelona tenen castellanismes així.

P: A vegades la gent d'aquí no sap que es poden escriure certes coses com siga o diga en lloc de digui o sigui.

R: Sí. I és convenient que la gent ho sàpiga. La gramàtica de Fabra del 1918 ja ho admetia. L'Institut traurà pròximament una gramàtica de més de mil pàgines i una mica després, també una de més reduïda per a ensenyants on figuraran les formes que s'admeten. Espero, aleshores, que els ensenyants s'hi fixen.

P: La situació del català era molt diferent quan vostè va començar a l'actual. Hi havia reptes.

R: Si tu anaves al mercat, la dona de la parada et deia que ella no parlava català, que parlava tortosí. Aquest era el problema. I era una mala consciència (perquè parlaven la modalitat tortosina del català). Abans de la Guerra, tots els autors (Paulí, Moreira...) de les primeres obres seues a les finals anaven evolucionant. *Espurnes a la llar* és prenormatiu. Vergés Pauli va anar adaptant-se després a la normativa que anava sortint.

P: Quins autors usen el nostre dialecte en els seus llibres ara?

R: Manel Ollé és, probablement, qui ha fet més per conservar els antics mots de la pagesia. Ell et descriu uns temps que ja han passat amb el llenguatge que es feia servir aleshores. Desideri Lombarte també en seria un exemple. O Miquel À. Pradilla, tot i que no faça literatura, que és un dels grans homenots de les nostres comarques.

P: I de dones lingüistes, en destaca alguna?

R: L'Olga Cubells, de Flix, o l'Àngela Buj, d'Ulldecona.

P: Què opina del canvi recent en els accents diacrítics?

R: És un tema que ha portat molta polèmica, però en realitat és una cosa menor. L'Institut porta treballant en això molt de temps, de forma que s'ho han estudiat moltíssim. Crec que hem de donar-los una mica de confiança. I de tota manera, encara és un projecte; no serà definitiu fins als desembre. ■

PERFIL

Joan Beltran (Tortosa, 1933) és autor d'obres fonamentals sobre el català que es parla a les Terres de l'Ebre. Compta amb una llarga experiència com a professor i coordinador de cursos de català i de reciclatge al territori. El passat mes d'abril va rebre la Creu de Sant Jordi per la seua aportació a la riquesa dialectal de la llengua i a la consciència d'unitat lingüística.

Joan Beltran, amb la Creu de Sant Jordi que va rebre el passat mes d'abril. / NÚRIA CARO

> "Els llibres estan fets a Barcelona i primen els parlars d'allà"

AGENDA

Ajuntament de Santa Bàrbara · Vila-real planera

octubre 2016

Dimarts, dia 18 d'octubre
18.00 h Taller de memòria. Crea hàbits per retardar la pèrdua de memòria. Lloc: smartcentre.

Dimecres, dia 19 d'octubre
18.00 h Converses en anglès. Lloc: smartcentre.

Dijous, dia 20 d'octubre
17.00 h Conta contes de 2 a 6 anys. *Caragol treu banya.* Lloc: smartcentre.

Dissabte, dia 22 d'octubre
11.00 h Activitat infantil. Lloc: centre obert l'Oliveta.

Dimarts, dia 25 d'octubre
18.00 h Trobada mensual del Club de Lectura. Lloc: smartcentre.

Dimecres, dia 26 d'octubre
18.00 h Col·leccions: conferència i mostra de samarretes de futbol. Lloc: smartcentre.

Dijous, dia 27 d'octubre
Dia Smart: celebració del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual. Lloc: smartcentre.
17.00 h Llegim i xalem. Participants: de 7 a 12 anys. Lloc: smartcentre.

Divendres, dia 28 d'octubre
16.00 h Festa de la Castanyada a la llar d'infants les Beceroles.

www.santabarbara.cat

Font: biblioteca.tortosa.cat